

ԺԶ—ԺԷ ԴԴ. ՄՈՌԱՑՎԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԳՐԻԳՈՐ
ՎԱՆԵՑԻՆ ԵՎ ՆՐԱ ԱՆՏԻՊ ՏԱՂԵՐԸ

Մաշտոցի անվան Մատենադարանի № 5623 ձեռագրում, ի շարս բազմաթիվ տաղերի, պահպանվում են ևս երկու տաղեր, որոնք անտիպ են, և որոնց հեղինակն իրեն կոչում է Գրիգոր Վանեցի: Ահա այդ տաղերի ամփոփ նկարագրությունը.

ա) Տէր Գրիգոր Վանեցոյ ասացեալ խրատ հոգևոր և առականոր վասն սայլի

Յոյժ տարակուսեալ էի,
Դեզերեալ յիմում մտի...
Գերի Գրիգոր Վանեցի... (թերթ 140բ—147բ):

բ) Նորին Գրիգորիսի իմաստուն քահանայի ասացեալ¹

Է իմ արարիչ Աստուած,
Զմարդ պահէ, որ չի դալատի...
Գերի Գրիգոր Վանեցի... (թերթ 147բ—150ա):

Այս տաղերի այլ ընդօրինակություն մեզ հայտնի չէ: Ինչպես տեսնում ենք տաղերի խորագրերից և տողերում առկա տվյալներից, հեղինակն իրեն կոչել է Գրիգոր Վանեցի (անվանվել է նաև Գրիգորիս): Ուշագրավ է գրչի գնահատականը՝ «իմաստուն քահանայ»։ տաղերի խոհա-խրատական բնույթը, իրոք, կարող էր հիմք տալ նման գնահատականի:

Ձեռագիրը, որի մեջ պահպանված են նշված տաղերը, ընդօրինակված է 1649—1653 թվականներին: Քանի որ դա հեղինակային ինքնագիր չէ, ուստի հեղինակը պիտի ապրած լինի այդ թվականներից առաջ: Տաղերում առկա գրչական սխալներն ու շփոթությունները (տե՛ս տպագրվող բնագրերի տողատակերում) ենթադրել են

տալիս, որ նախագաղափարը կարող էր ունենալ առնվազն 50—100 տարվա հնություն: Ուստի Գրիգոր Վանեցու ապրած ժամանակը կարելի է որոնել ԺԶ կամ ԺԶ—ԺԷ դարերում:

Ձեռագրերում, ձեռագրացուցակներում և տպագիր աղբյուրներում հանդիպող համանուն վանեցիների (նաև վարագեցիների) թիվը մեծ է, բայց մենք առայժմ դժվարանում ենք մեր հեղինակին նույնացնել նրանցից որևէ մեկի հետ: Այսպես, օրինակ, Երուսաղեմում պահվող № 1456 ձեռագրում հիշված է Գրիգոր Վանեցի անունով մի քանաստեղծ, որի հետ մեր հեղինակը չի կարող նույնացվել, որովհետև առաջինի տողերից երկուսը գրված են 1691 թվականին: Լեհահայության հոգևոր առաջնորդ Գրիգոր Վանեցու-Վարագեցու հետ (մեռած 1574 թ.) էլ առայժմ դժվար է նրան նույնացնել, որովհետև հավաստի փաստեր չունենք: Նույնը կարելի է ասել նաև մյուս Գրիգորների մասին:

Գրիգոր Վանեցին իր երկու տաղի մեջ էլ շարադրում է հոգևոր խրատներ՝ ելակետ ունենալով հոգու և մարմնի հարաբերության հարցը: Այս առումով նրա տաղերն առանձին նորություն չեն բերում: Ուշագրավ է, սակայն, որ հեղինակը երկու տաղի մեջ էլ մեծապես օգտվել է հայրենիների հարստությունից՝ տալով նրանց ժողովրդական մտածողության ու աշխարհըմբռնման երանգներ: Ստեղծագործությունները շահել են հատկապես ժամանակի խոսակցական լեզվից և երկրային ու առօրյա իրողություններից օգտվելու շնորհիվ: Այս առու-

¹ Ն. եպ. Պողարյան, Մայր ցուցակ ձեռագրաց պրոպ Յակոբեանց, Ե, ձեռ. № 1456, թերթ 241ա—247ա, 248ա, 251ա—252ա:

մով բացառիկ արժեք ունի առաջին տաղը, մանավանդ որ այստեղ հեղինակը Գրիգոր Նարեկացուց հետո, առաջին և վերջին անգամ մեր միջնադարյան պոեզիայում, տալիս է սայլի գույք-նկարագրություն: Նրա ուղղակի նպատակը, սակայն, դա չէ, այլ այն, որ այդ եղանակով կարողանա ավելի տեսանելի, շոշափելի, նպատակապես դարձնել հոգու և մարմնի փոխհարաբերության վերացական թեման: Բանաստեղծության սկզբի մասում հեղինակը խոսում է հոգու կրած հալածանքների մասին, լսում նրա տրտունջը և ասում.

Ի յայտ խորհրդեանդ յերակ
Միշտ վիճեր հոգիս ընդ մարմնի.
Յատուր միում շոջէի,
Լսեցի զձայն մի սայլի:

Սայլն էլ իր հերթին է ճոճչալով տրտնջում.

Երկինք էինք մեք յերկրի,
Ասանկի անկեալ ի գետնի.
Յերեկն ի միմիանց տանջեալ,
Մաշելով փայտերն մի ըզմի...

Սայլը պատմում է, թե ինչպես ինքն առաջ ջրեզերքին տնկված մի դալար ծառ էր, որին երգով ու պարով այցելում էին թռչուններն ու գեղիլունները, իսկ սուլերում, ծաղկավետ դալարի վրա, հնչում էր երիտասարդների երգն ու նվագը: Լինելով այդպես փարթամ ու վեհ, նա իրեն թագավոր է կարծել՝ արհամարհելով կտրվող և գետին տապալվող ծառերին: Ել անհա հենց այդ հպարտանալու պատճառով նա պատրվում է, ցեցոտվում, տերևազրկվում և մի օր էլ, կտրվելով, օգտագործվում սայլի (ու նավի) համար: Այնուհետև սայլը նկարագրում է իր ծանր վիճակը և խոսում այն մասին, թե ինչպես շուտով մի կողմ է ճետվելու որպես անպետք փայտ՝ մատնվելով հրկիզման ու մոխրացման:

Պետք է բարձր գնահատել բանաստեղծի շնորհքը՝ այս ամբողջ գրույցն այնքան կենդանի ու անմիջական վերարտադրելու առումով: Հիրավի, դա մի գողտրիկ տաղ է՝ ծառի ու սայլի այնքան վշտալի մենախոսությամբ և հեղինակի համապատասխան խոհերով ու դատողություններով: Հիշենք մի քանի տող, ուր ծառը նկարագրում է տապալարվորի գալը և իր վիճակը՝ կտրվելու պահին.

Իսկ մի ոմն ի ևնցանէ
Որ ունէր տապար ի ձեռին,
Հատեալ յի ստեղնէ իմնէ
Եւ արար բազով տապարին.

Եհար բարկութեամբ յարմատս,
Եւ ճըղերս ամեն դողային.
Տերևս իմ ի լաց եղեալ,
Հաւասար աղաղակէին:
Ասին, թէ՛ Մի՛ հատաներ,
Այլի տամք զպտուղ ի ծամին՝
Կըրկնաշահ և բազմաբեր,
Գերագուն քան ըզտառչին...

Այս տաղն իր գեղարվեստական մշակման եղանակով մեզ հիշեցնում է մի կողմից Ֆրիկի կատարած մշակումը՝ «Հովհասարի և Բարադան» պոեմի դրվագներից, իսկ մյուս կողմից՝ Սաղաթա Պոռեցուն և Ֆրիկին վերագրված «Բանք երկու եղբորն...» մեծարժեք ստեղծագործությունը: Գրական նման անակնկալները յուրովի էին բացում գրականության դոկերը՝ առակավոր խոսքի, ժողովրդական առօրյայի և կենցաղի առջև²: Որքան էլ որ գործ ունենք այլաբանության հետ, դարձյալ չենք կարող չնկատել, որ նշված ստեղծագործությունների մեջ շոշափված իրերն ու ատարկաները, էակներն ու տեսարանները զուտ բնական, աշխարհային հսկասություններ են: Վերհիշենք «Բանք երկու եղբորն...» բանաստեղծության մեջ անձնավորված կոմիկոսի օրինակը, որին բանաստեղծը խոսեցնում է մարդկային լեզվով և այդ եղանակով վերարտադրում նրա ստեղծման, օգտագործման ու քայքայման պատմությունը: Այստեղ կոմիկոսը, ինչպես նաև նրա համար օգտագործված կալը զուտ բնական, իրական, առարկայական հասկացություններ են: Նույնը պիտի ասել նաև Գրիգոր Վանեցու նկարագրած և անձնավորած ծառի ու սայլի մասին: Նա ևս նկատի ունի բնական ծառը, նրան շրջապատող իրական բնությունը, իրական սայլը և նրա իսկական ճոճչոցը: Այլ բան է, երբ բանաստեղծն այդ բոլորի օգնությամբ փորձում է խոսել հոգու և մարմնի վերացական վիճաբանության մասին՝ ըստ իր կրոնական պատկերացումների: Անկախ դրանից, այս և առհասարակ նման ստեղծագործությունները մեծապես նպաստում էին պոեզիայի աշխարհականացման ընթացքին:

Ասացինք, որ Գրիգոր Վանեցու քննվող տաղը Գրիգոր Նարեկացու «Սայլն իշա-

² Նման ստեղծագործության ուշագրավ նմուշ է նաև Վրթանես Կաֆացու հայտնի տաղը՝ նվիրված ձեռագիր ժողովածուի օգտագործմանը. իսկ Վրթանեսը եղել է լեհահայության առաջնորդ Գրիգոր Վանեցու-Վարազեցու մտերիմը: Դա էլ իր հերթին է մտածել տալիս մեր հեղինակի և Գրիգոր Վանեցու նույնացման հնարավորության մասին:

նեղին» տալից հետո առաջին և վերջին նմուշն է սայլի թեմայով: Ուստի անհարկի չէր լինի այդ կապակցությամբ ասել հետևյալը: Որոշ մասնագետներ, անդրադառնալով Գրիգոր Նարեկացու տալին, գտնում են, որ այնտեղ գովերգված է երկրային, իրական ապլ՝ երկրային խոտաբույսերի խրճերով, երկրային եզներով և անգամ երկրային մարդկանցով: Դա ճիշտ չէ:

Եթե Գրիգոր Վանեցին իր նկարագրած սայլին հանդիպում է փողոցում և նկարագրում նրա ծառային ծագումն ու փայտեղեն կառուցվածքը, ապա Գրիգոր Նարեկացին խոսում է վերացական սայլի մասին, որը իշնում է Մասի գագաթից, ունի գերբնական եզներ, շարժվում է կախարդական խոտաբույսերի խրճերով և կրում է Աստծու Որդուն ու բրեշտակապետների: Սայլապանն էլ ոչ այլ ոք է, քան Հովհաննես Մկրտիչը: Մասնագետներին ցարդ չի հաջողվել պարզել այն նախահիմքը, որ հրաշակերտվել է Գրիգոր Նարեկացու գրչի տակ: Որոհումները ցույց են տալիս, որ այստեղ գործ ունենք աստվածաշնչային և առասպելական սայլի գաղափարի հետ: Մեզ այս հարցում օգնում է ինքը բանաստեղծը՝ ասելով.

Սայլն-ի Սինեայ՝

Երկրորդ օրենքն է Մովսեսի...

Այսինքն, Սինայից (փոխաբերաբար՝ Մասից) իջնող սայլը Մովսեսի Երկրորդ օրենքն է: Հիրավի, Աստվածաշնչում առկա է նման հիմք: Ցաշտուն է, օրինակ, Մովսեսի Հնգամատյանի վերջին գրքի՝ Երկրորդ օրենքի այն վկայությունը, որի համաձայն Աստված Սինա լեռան վրա Մովսես Մարգարեին պատվիրում է անփոստ փայտից պատրաստել տապանակ, գետեղել այնտեղ իր պարզևած օրենք-պատգամները և այն տեղափոխել Սինայից Երուսաղեմ: Ահա այդ տապանակն է, որ հատուկ սայլի վրա դրված տեղափոխվում է Երուսաղեմ: Նրա նկարագրությունն ու պատմությունն սկսվում է Կարիաթարիմ քաղաքից. «Եւ ժողովեաց միւս անգամ Դաւիթ զամենայն երիտասարդս յԻսրայելէ իբրև եօթանասուն հազարս և յարեաս զհագ... ի զտիւլերն որ ելաւ տապանակն Աստուծոյ, յորոց վերայ կոչեցաւ անուն Տեառն Աստուծոյ զօրութեանց, որ նստի ի քրովբէս ի վերայ նորա: Եւ եհման եղ զտապանակն ի վերայ սայլի նորոյ, և առ իւս ի տանէ Ամիմադարայ Բրաքցոյ, և Ոգա և եղբայրք նորա վարէին զսայլն հանդերձ տապանակն... Եւ որդիքն Իսրայէլի խաղային առաջի Տեառն տաղօք և նուագարանօք, զորութեամբ և երգօլք և բնարօք և սրնգօք և

թմբկօք և ծննդախօք և փողովք» (Թագաւորք Բ, Զ 1—17):

Ինչպես տեսնում ենք, այստեղ տրված է ոչ միայն սայլի, այլև նրա վրա գտնվող Աստուծո զորության, քերովքների, առջեկացող վից պարով և նվագարաններով ընթացող իսրայելացի երիտասարդների («մսնկանց») նկարագրությունը, ճիշտ այնպես, ինչպես Գրիգոր Նարեկացու տալում:

Զմտնելով մանրամասնությունների մեջ, ասենք միայն, որ ցարդ այս հիմքի նկատված չլինելու պատճառով մասնագետները տարբեր կարծիքներ են հայտնել՝ բոլորն էլ վերանայելի՝

Այսպիսով համոզվում ենք, որ Գրիգոր Նարեկացու նկատի առած սայլը ոչ թե իրական, երկրային սայլ է, այլ գերբնական, աստվածաշնչային՝ բարձրված Երկրորդ օրենքի վերացական սրբություններով: Ուստի, անդրադառնալով Գրիգոր Վանեցու նկարագրած սայլին, կարող ենք ասել, որ նրա նկատի ունեցած սայլը, իրոք, երկրային սայլ է և իր բնույթով նոր ու թարմ թեմա մեր միջնադարյան պոեզիայում:

Ըստ էության այդ երկու ստեղծագործությունների միջև կան նաև այլ տարբերություններ՝ պայմանավորված նրանց հեղինակների հետապնդած նպատակներով: Օրինակ, Գրիգոր Նարեկացու մոտ իշխում է տոնական հանդիսավորությունը, ցնծությունը և սայլի հաղթական երթի գովքը, մինչդեռ Գրիգոր Վանեցու տալը ոչ այլ ինչ է, քան ողբ նախ հոգու բերանից, ապա սայլի: Այնուհետև առաջինը ներբողական է, իսկ երկրորդը՝ խոհա-խրատական, հարցեր, որոնք կարևոր նշանակություն ունեն գիտական առումով:

Ստորև գետեղում ենք Գրիգոր Վանեցու վերոհիշյալ տալերը՝ նույնությամբ. միայն առանձին դեպքերում կատարել ենք մասնակի շտկումներ՝ համապատասխան նշումներով: Տողատումը և կետադրությունը մերն է: Միօրինակության նպատակով «աւ»-երը փոխարինում ենք «օ»-ով:

³ Հարկ ենք համարում նշել, որ Գրիգոր Նարեկացու տալի քննական բնագիրը կազմելիս և թարգմանությունը կատարելիս մենք եղակաւ ենք ընդունել վերևում շարադրված մեր մեկնաբանությունը, բաց ստի չենք ունեցել համապատասխան մանրամասնություններին անդրադառնալ տպագիր խաբով: Հավանաբար նաև այդ է պատճառը, որ բանասիրական գիտությունների դոկտոր Գ. Արզաբազեմ ճիշտ չի վարվել՝ այդ հարցում մեզ սխալ համարելու ու խնդրի մեջ «ճշգրտում» մտցնելու փորձով (Տե՛ս «Էջմիածին», 1974, Ա և Բ համարներում գետեղված նրա հոդվածաշարը): Ցավոք այդտեղ սուկա են ուրիշ վիճակներ ևս:

1. ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆԵՑՈՅ ԱՍԱՅԵԱԼ ԽՐԱՏ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԱՌԱԿԱՒՈՐ ՎԱՍՆ ՍՆՅԼԻ

Յոյժ տարեկոսեալ էի,
Դեզերեալ ի յիմում արտի,
Զի միշտ ի ներքուստ հոգիս
Բողոքէր ի դրոմն մտի:
Որպէս որ Փրկիչն առաց
Զառակս ի պէտս խորատի,
Զայրի կինըն բաղաքին,
Զի ընդ ոսոխն ի դատ մտանի:⁴
Այրիս յոսոխէն զրկեալ՝
Կողկողէ նայ յոյժ լալագին.
Դատաւորն այն անհրաւ
Դատ արդար չառնէ ընդ ոսոխին:
Նոյնպէս յիմում բաղաքիս
Դեզերեալ իմ այրի հոգիս,
Յոսոխէ մարմնոյ զրկեալ,
Կենդանոյն մեռեալ գոյ ի յիս:
Հոգիս իմ առ իս ասէր,
Թէ՛ Այլ չկայ բան ըզիս գերի,
Ի բարձր փառաց զըրկած,
Կորուսած՝ զինչ որ ունէի:
Կարծեմ՝ թ'ան թոշունոյն նմանիմ.
Որ նստի ի յեզեր ջրի,
Տրտում կայ, չիշխէ ըմպել,
Կու վախի, թէ ջուրն պակասի:
Կամ թէ մեծամեծ ձկանց,
Որ լինի մէջ անբաւ ջրի,
Ի ձեռն որսորդի գործեն,
Ի ջրէն արտաքս՝ ընկեացի:
Ի յայտ խորհրդեանդ յերակ
Միշտ վիճէր հոգիս ընդ մարմնի.
Յատուր միում շրջէի,
Լսեցի զձայն մի սայլի:
Անին ճշուող ճրջէր,
Ողբերգէր ջամբն ընդ ստեղին.
«Երկինք էինք մեք յերկրի,
Ասանիկ անկեալ ի գետնի:
Յերեկն ի միմեանց տանջեալ,
Մաշելով փայտերն մի ըզմի,
Գիշերն անպիտան անկած
Ի յեզեր մի ճանապարհի»:
Ասեմ ես առ իմ հոգին,
Թէ՛ Գըտար ըզքո նմանին.
Մերձ կացիր, հարցիր ըզնայ,
Օգտեցես դու դեղ քո վիրին:
Ասեմ. Այ սայլ, է՛ր գոչես
Ողբաձայն ընդ մարգարէին՝
Երեմիայի մեծին՝
Ողբերգող ի տան Իսրայելին:
Դարձաւ, պատասխան ետուր,
Թէ՛ Կացի՛ր, Ադամայ որդի,
Զառաջին փառս իմ պատմեմ,

Տե՛ս թ' որպէս եմ ողորմելի:
Ես ծառ գեղեցիկ էի,
Զիս տընկած յեզերն ի ջրի,
Բազում ժամանակ գողով,
Հաստատեալ զարմատս ի գետնի:
Զորք մանուշաձաւ պէտք
Ընդ աջմէ իմ անցանէին,
Նոսոֆար բուսեալ ի նմայ,
Եւ ելեալ յերեսն ջրին:
Ճրղերս խտրն տերևով
Հով ատեալ իմոյս այտակի,
Տերևս ի հողմոյ շարժեալ
Գեղեցիկ ձայնս արձակէին:
Թոշունք գեղեցիկ փետրով
Ելեալ իմ յոսորս հանգչէին,
Ի յառաւօտու պահուն
Գեղեցիկ ձայնս արձակէին:
Մանկունք գեղեցիկ՝ ելեալ,
Ընդ հովով իմով նստէին,
Ոստէին և ըմպէին,
Օրհնէին զարքայն երկնային:⁷
Թըմբով և քընար ստեալ
Երգէին ընդ երգէհոնին,
Վաղորդն՝ մինչ յերկոյ
Յայնպիսի փառքս ցնծային:
Յաջմէ՛ Ի անկէ տնկած
Բուրաստան, և վարդն ի միջին,
Համասիիտ և բրաքիոն
Ի ալ ծաղկունք ընդ մանուշակին:
Ի յառաւօտու պահուն
Յողն իջեալ ի բուրաստանին,
Ծաղկանցն ամէն զարդ ստեալ
Եւ զանոշ հոտըն բուրէին:
Արմանէի, խնձորի
Ի ալ ծառերըն պտղով ի լի
Շուրջանակի պար ստեալ,
Ի ես՝ թագուր ի մէջ ամենի:
Զայլ ծառըն հատեալ տեսի
Եւ նոքայ ինձ ծաղր թրէին.
Մի ոմն ի հատեալ ծառոցն
Մատուցեալ ինձ բան մի՞ գոմի:
Թէ հազար տարի կենաս,
Չես հասներ ի յօդըն վերին,
Աւորքս¹⁰ մի տի բարձրանաս.
Յերբ— որ է՛ տ՝ ընգնիս ի գետնի:
Ի յիմ փառս հրապարտացայ,
Զի շրջեաց յիս հողմըն¹¹ չարին.
Ասեմ ես յիմում մշտին,
Թէ պարծանք եմ ես ամենի:
Խըրատ մի քեզ տալ կամիմ,

⁴ Ձեռագրում՝ մտանէ. ողորմ եմք ըստ հանգա-
վորման:

⁵ Ձեռագրում՝ Կորուսած:

⁶ Ձեռագրում՝ արտակա:

⁷ Ձեռագրում՝ երկնային:

⁸ Ձեռագրում՝ Վաղորդն:

⁹ Ձեռագրում՝ «բան մի» դարձվածքը կրկնված է:

¹⁰ Ձեռագրում՝ Աւորքս:

¹¹ Ձեռագրում՝ հողմըն:

Թէ լըսես, ով դու հողածին.
Մի՛ սիրեր զհպարտութիւն,
Զի նայ թիւնք է մահաբերին:
Հպարտութիւն օրինակ—
Նմանակ է այն չար օծին,
Զինչ կենդանի խայծանէ՝
Նայ թըմբեալ անուշ կու բընի:
Զպահիկ մի ի բուն լինել
Յայն ժամուն փութով մեռանին.
Մի սիրեր զհպարտութիւն,
Թէ կամիս զկենքըդ բո անծին:
Տե՛ս, թ' ինչ արար հպարտութիւն,
Որ զիս ծաղր արար ամենին.
Ըզցեցն ի լանձնէս եհան,
Զիս առակ արար հազարին:
Ի գարնանային ժմին,
Որ ամէն ծառեր ծաղկէին,
Կանաչին վայելու՜ զունով,
Եւ ծաղկեալ ի մէջ¹² ամենի:
Յարմատոյս ինձ որդ ծընաւ,
Յեց եղև նայ իմոյս անծին.
Ծաղիկն ի թափել էաւ,
Եւ տերևըս թառամէին:
Յաւոր մի՛ վեր արբ եկին
Ի ի ճղերս ի վեր նայէին,
Ասեմ, թէ՛ Պտտոյ չունի,
Կարելոյ է անհրճարին:
Իսկ մի ոմն ի նոցանէ,
Որ ունէր տապար ի ձեռին,
Հատեալ յի ստեղծել իմմէ
Եւ արար բազով տապարին:
Եհար բարկութեամբ յարմատու՜,
Եւ ճղերս ամէն դողային.
Տեղես իմ ի լաց եղեալ,
Հաւատար աղաղակէին:
Ասեմ, թէ՛ Մի՛ հատաներ,
Այլի տամբ զպտտոյ ի ժամին՝
Կըրկնաշան և բազմաբեր,
Գերագուն քան ըզյառաջին:
Ետես պատասխան չեաւոր,
Զի հրաման էր յոյժ սաստկայգին,
Լացին շատ գիրեանց արեւն,
Վայ տուին հաւատար ամենին:
Մինչ հիմայ¹³ թագաւոր էաք
Եւ բազմեալ ի բարձրագահին¹⁴,
Ահա հըրաման եհաս՝
Յաթոռու իջնով ի գետին:
Եհատ և ընկեց յերկիր
Ըստ հրամանի Փրկչին Յիսուսի,
Թ' որ պտտոյ բարի չառնէ,
Զնայ հատեալ ի հուրն ընկեացի:
Զճղերս իմ մի-մի հատեալ

հազմայհատ իբրև զԱկովկին,
Հատեալ զգլխոյ ճիւղն յինէն,
Նմանեալ մեծի Մկրտչին:
Գնացեալ և վարպետ բերին,
Խիզրեցին որպէս զԵսային.
Հանեալ զմորթին յինէն,
Նմանեալ հարդողիմէին:
Ի յերկուս բաժանեցին,
Զիս կոպտեալ անիւ ձեռեցին,
Եւ գայն, որ յինէն հատին՝
Ողնափայտ ստեմ զնայ նախին:
Եկեալ զնայ ի բարձ տարան
Նմանեալ ի դէսն աղանին¹⁷,
Տարեալ, նա ողորդեցին,
Ընկեցին ի մէջն ի ծովին:
Իսկ նայ, ի ծովու յալեացն,
Երեւայ միշտ անդիրտէին,
Յաւոր մի զիմի հարեալ
Եւ տախտակըն մէկմէկացին¹⁸:
Եւ սատ ցամաքով տանջեալ
Հողովմամբ¹⁹ միշտ անդիրտէի,
Օր մի ընկըղմի ի գութն
Ընդ բանին իմաստասերի:
Եւ յետ խորտակման մերոյ՝
Զմեզ ճարակ սունեմ կրակին.
Այրեն և փռչի առնեն,
Յետոյ տան զփռչին ի քամին:
Լա մտօք ընկեալ ըզիս
Եւ արայ թաղիքի քեզ, գերի.
Կենցաղոս մի՛ հաւատար,
Շատ խաբեր, կրկին տի՛²⁰ խաբի:
Ասեմ, թէ՛ Հերիք արայ,
հաւակն է այս լսողին,
Դու նման նախաստեղծին,
Որ կորոյս զփառս առաջին:
Հատեալ խաբանօք օծին
Եւ անկան իւր ճիւղքն ի գետին.
Ի ծնընդեմէ հողովեալ,
Մինչև եհաս գութ գերեզմանին:
Այլ եւ եմ ի նա նման՝
Շրփալով ի մեղաց ծովին.
Վաղորդէ մինչ յերկրուն
Հետեւեալ եմ կամաց չարին:
Հողմով կենցաղոյս վարեալ,
Մօտացեր եմ եւ եզերին.
Ի վեմըն մահու հարեալ
Եւ զօղորածս իմ մէկմէկացին:
Ամէն արարածք, լացէք
Զեղկեղի ծառայս Արարչին.
Զիս արեամբ զընեաց Փրկիչն,
Իմ կամաւ գերեցայ²¹ չարին:

¹² Ձեռագրում՝ վայելչ:

¹³ Ձեռագրում՝ մէջ:

¹⁴ Ձեռագրում՝ յարմատու:

¹⁵ Ձեռագրում՝ յիմայ:

¹⁶ Ձեռագրում՝ բարձրագահին:

¹⁷ Հաւանաբար աղափաղված են վերջին երկու բառերը: Կարելի է կարդալ նաև «ի դէսն աղուանին»:

¹⁸ Ձեռագրում՝ մէկկացի:

¹⁹ Ձեռագրում՝ հողովմամբ:

²⁰ Ձեռագրում՝ չի:

²¹ Ձեռագրում՝ գերեցայ:

Զիս այգի ցանկով պատեաց
 Զողաբարձ և պողով ի լի,
 Զցանկըն քակեաց թշնամին,
 Եւ եղէ կոխան ամենի:
 Զիս քաղաք ամուր շինեաց,
 Պարբսպեաց վիմօք հրաշալին,
 Թշնամին քակեաց ըզորմն²²
 Եւ գերեաց զիս այրի հոգին:
 Գերի Գրիգոր Վանեցի,
 Դու գետին կացիր ամենի.
 Զերեստ ճանապարհ արայ,
 Որ ամէն մարդ ըզնայ կոխի:
 Գոյացեալն ի չորս տարրէ
 Ի հողոյ՝ ի ի ջրոյ կու յագէ,

2. ՆՈՐԻՆ ԳՐԻԳՈՐԻՍԻ ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ԱՍԱՏԵ[Ա]Լ

Է իմ արարիչ Աստուած,
 Զմարդ պահէ, որ չի դալատի.
 Լուսով զնայ պարայծածկեալ,
 Որ խաւար տեղ չի մոլորի:
 Մարմնով զնա անաղտ պահեալ,
 Որ մեղօք չի ապականի.
 Զերկողդ քո ի միտն ձգեալ,
 Որ յետնումբն չի շիարի:
 Խըրատ՝ սալ քրիստոնէից,
 Որ ծընունդ է աւագանի.
 Ի ջրոյ լի ի հողոյ ծընեալ
 Եւ որդի լուսոյ անուանի:
 Զփրկական խորհուրդն առեալ
 Եւ եղեալ տաճար տէրունի.
 Մարմնատր հրեշտակ է նայ
 Եւ տեղի Բանին կենդանի:
 Զիր մարմին լըստակ պահէ
 Ի յաղտոյ յայտ կենցաղի.
 Հոգովըն մաքուր կենայ,
 Քրիստոսի հետոյն հետևի:
 Խորհրդեամբ յերակ մաշէ
 Եւ յիշէ զօր հոգեվարի.
 Թէ որպէս յերէկ էանց,
 Մինչ ի մահ այնպէս անցանի:
 Որպէս հրամայէ Փրկիչն՝
 Մարդ յերակ պատրաստ կու
 պիտի.

Ժամանակն անցնի, զընայ,
 Մարդ մեղօք անհոգ կու քննի:
 Թէ զինչ մարդ որ միտք ունի²³
 Երկիրդի նա միշտ զարհուրի.
 Քննեալ և դու միտ արայ
 Թէ քո կեանքդ յինչ կու նմանի:
 Քո հոգիս ի քո մարմինդ
 Տուրուատ շրջնով կայկայի.
 Մտնու և չեղանէ,
 Զով քերես, որ ըզնա հանէ:
 Թէ եղեալ ոչ մըտանէ,
 Հեռացեալ ի յօրն ցընդի.

Իսկ հողն ընդ խոնարհ գոլով
 Եւ եղեալ կոխան ամենի:
 Եթէ զջուրն ի վեր ողողես,
 Նայ չերթայ իսկի քընսին.
 Ի վերուստ ի վայր հոսեալ
 Եւ խոնարհ տեղիս դադարին:
 Այդ քեզ օրինակ առեալ
 Եւ կողկող խըրատըն սայլին.
 Ամենեցուն հող կացիր,
 Փառս երգեաց միշտ Երկնատրին:
 Փա՛ռք քեզ, արարիչ Աստուած,
 Որ ատեղծիչ ես ամէն գոյի,
 Յերակ խըրատես ըզմեզ
 Եւ զըթաս որպէս հայր՝ որդի:

Բայց յԱստուծոյ ո՛վ կարէ,
 Թէ ի տեղն իր անդրադարձէ:
 Կրկին հրամայէ Փրկիչն,
 Թ՛օր մահուն ի գող նմանի.
 Մէջ գիշերի կենցաղոյս
 Նայ յանկարծ ի տան երևի:
 Տե՛ս, զի անցաւ ես դու,
 Մոռադրով քո կեանքդ ի յերերէ.
 Զունիս կենալոյ ճարակ,
 Կամ մնալ ի յայտ աշխարհի:
 Մահըն զօրատր կու գայ,
 Զքո ամէն թաղքիր կու քակի.
 Թէ ծեր ես կամ թէ տղայ,
 Թէ իշխան քընս աշխարհի:
 Զարշխարհս ամէն մուլք ունիս
 Եւ թագուր լինիս ամենի,
 Յիշեալ դատաստան կայ քեզ
 Եւ կոչել՝ ըզքեզ յատենի:
 Ահեղ և սաստիկ հրաման
 Եւ տագնապ յոյժ սարսափելի,
 Դատաւորն արդարադատ
 Անաչառ ընդդէմ ամենի:
 Ի միտ ամ՝ ի յիշէ ըզփառս
 Արդարոցն յայնմ յախտենի.
 Եւ տանջանս մեղաւորացն,
 Որ տանջեն ի տարտարոսի:
 Այտ ամէն առաջի կայ,
 Արտատուքդ ոնց կու ցամաքի.
 Զարթիր դու ի քնոյ մեղաց
 Եւ արայ թաղքիր քեզ, գերի:
 Զաչերտ արտատուք դու լից,
 Կաթեցոյ դէմ Երկնատրին.
 Միթէ ողորմած լինի,
 Զքո մեղաց մութհակըն ջընջէ:
 Գերի Գրիգոր Վանեցի,
 Վայ սաայ միշտ անդրդուելի.
 Տե՛ս, թէ քանի վերք ունիս
 Ի հոգիս քո անթուելի:
 Այլոց դու խըրատ կու տաս,
 Քեզ անչափ խըրատ կու պիտի.
 Այլոց կասես զշիղջոտ հան,
 Քո աչերտ գերան ունի:

²² Զեռագրում՝ զոր ըզորմ:

²³ Նախ՝ «թէ զինչ մարդ ու մարդ». վերջին բառերը ջնջված և լրացված՝ «որ միտք ունի»-ով: